

Методологічні засади обліку інноваційної діяльності підприємства

Предметом дослідження є методологічні засади обліку інноваційної діяльності підприємства.

Метою дослідження є облікове відображення операцій інноваційної діяльності підприємства.

Методи дослідження. В роботі використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.

Результати роботи. У статті окреслено напрями використання фонду інноваційного розвитку покриття витрат на інновації. Наведено можливі варіанти використання джерел покриття витрат інноваційної діяльності і запропоновано варіанти облікового відображення витрат у процесі інноваційної діяльності.

Висновки. З метою забезпечення безперервного фінансування інноваційної діяльності визначено необхідність використання фонду інноваційного розвитку покриття витрат на інновації за такими напрямками: 1) НДДКР, що виконуються відповідно до завдань загальнодержавних і галузевих програм; 2) науково–технічні проекти найважливіших розробок з соціальних проблем і створення нових технологій, машин і матеріалів; 3) роботи з технологічної підготовки виробництва, пов'язані з освоєнням принципово нових видів наукоємної продукції. Джерела формування фонду визначаються з урахуванням специфіки діяльності підприємства за рахунок: 1) витрат виробництва; 2) витрат майбутніх періодів; 3) нерозподіленого прибутку.

Ключові слова: підприємство, бухгалтерський облік, витрати, інформація, інноваційна діяльність, збут, персонал, прибуток.

РИБАКОВА Л.П.

Методологические основы учета инновационной деятельности предприятия

Предметом исследования является методологические основы учета инновационной деятельности предприятия.

Целью исследования является учетное отражение операций инновационной деятельности предприятия.

Методы исследования. В работе использованы диалектический метод научного познания, метод анализа и синтеза, сравнительный метод, метод обобщения данных.

Результаты работы. В статье обозначены направления использования фонда инновационного развития покрытия расходов на инновации. Приведены возможные варианты использования источников покрытия расходов инновационной деятельности и предложены варианты учетного отражения расходов в процессе инновационной деятельности.

Выводы. С целью обеспечения бесперебойного финансирования инновационной деятельности определена необходимость использования фонда инновационного развития покрытия расходов на инновации по следующим направлениям: 1) НИОКР, выполняемые в соответствии с задачами общегосударственных и отраслевых программ; 2) научно–технические проекты важнейших разработок по социальным проблемам и созданию новых технологий, машин и материалов; 3) работы по технологической подготовке производства, связанные с освоением принципиально новых видов наукоёмкой продукции. Источники формирования фонда определяются с учетом специфики деятельности предприятия за счет: 1) издержек производства; 2) расходов будущих периодов; 3) нераспределенной прибыли.

Ключевые слова: предприятие, бухгалтерский учет, расходы, информация, инновационная деятельность, сбыт, персонал, прибыль.

Methodological principles of accounting of enterprise innovation activity

The subject of the study is the methodological principles of accounting for the innovative activity of the enterprise.

The purpose of the study is the accounting of operations of innovative activity of the enterprise.

Research methods. The dialectical method of scientific knowledge, method of analysis and synthesis, comparative method, method of generalization of data are used in the work.

Results of work. The paper describes the directions of using the Innovative Development Fund for covering the cost of innovation. Possible options of using the sources of coverage of innovation activity are presented and options of accounting of expenses in the process of innovation are offered.

Conclusions. In order to ensure the uninterrupted financing of innovation activities, the necessity of using the Innovation Development Fund for covering the cost of innovation in the following areas has been determined: 1) R&D performed in accordance with the objectives of national and sectoral programs; 2) scientific technical projects of major developments on social problems and creation of new technologies, machines and materials; 3) works on technological preparation of production related to the development of fundamentally new types of high-tech products. Sources of formation of the fund are determined taking into account the specific activity of the enterprise due to: 1) production costs; 2) expenses of future periods; 3) retained earnings.

Keywords: enterprise, accounting, expenses, information, innovation activity, sales, personnel, profit.

Постановка проблеми. Основою ефективного управління інноваційною діяльністю є належне інформаційне забезпечення, сформоване на основі обґрунтованого методологічного підходу. Надати відповідну інформацію призначена система бухгалтерського обліку. Інноваційна діяльність вимагає обґрунтування оптимальної методології її бухгалтерського обліку на основі визначення особливостей інформаційного забезпечення процесу управління такою діяльністю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Бухгалтерський облік і економічний аналіз є підсистемами системи управління підприємствами, що пов'язують в єдине інформаційне середовище дані про інноваційну діяльність. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності розглянуто у працях У. Бауми, І. Бланка, Б. Валуєва, Л. Гнілицької, Б. Дірени, І. Мазура, О. Мінакова та інших. Проте наявних досліджень здійснено недостатньо і вони потребують подальшого вивчення.

Мета статті – облікове відображення операцій інноваційної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Вагомий вплив на організацію бухгалтерського обліку інноваційної діяльності здійснювали джерела їх фінансування централізованого характеру, зокрема за рахунок спеціальних галузевих і міжгалузевих фондів науково-дослідних, дослідно-

конструкторських робіт і освоєння нових видів наукоємної продукції [1].

Кошти Фондів на договірній основі використовувалися на фінансування найважливіших НДДКР, спрямованих на реалізацію пріоритетних міжгалузевих і галузевих науково-технічних напрямів, а також на освоєння у виробництві результатів завершених НДДКР.

З метою забезпечення безперервного фінансування інноваційної діяльності визначено необхідність використання фонду інноваційного розвитку покриття витрат на інновації за такими напрямками: 1) НДДКР, що виконується відповідно до завдань загальнодержавних і галузевих програм; 2) науково-технічні проекти найважливіших розробок з соціальних проблем і створення нових технологій, машин і матеріалів; 3) роботи з технологічної підготовки виробництва, пов'язаних з освоєнням принципів нових видів наукоємної продукції. Джерела формування фонду визначаються з урахуванням специфіки діяльності підприємства за рахунок: 1) витрат виробництва; 2) витрат майбутніх періодів; 3) нерозподіленого прибутку.

Можливі варіанти використання нових джерел покриття витрат інноваційної діяльності як пріоритетний підхід, що передбачає віднесення: 1) витрат, пов'язаних з освоєнням нової продукції, – на собівартість виробу чи реалізації; 2) ви-

трат зі створення продукту у вигляді нематеріальних активів – на їх первісну вартість; 3) інших поточних витрат інноваційної діяльності – на зменшення фонду інноваційного розвитку; 4) витрат на завершені етапи розробки, що є предметом продажу, – на собівартість реалізації.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» (ст. 14, 15) [10] розробка інноваційного продукту і інноваційної продукції здійснюється тільки на основі використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Регулювання обліку об'єктів інноваційної діяльності здійснюється на основі П(С)БО 7 «Основні засоби», П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», П(С)БО 15 «Доходи», П(С)БО 16 «Витрати», Методичних рекомендацій по формуванню собівартості продукції (робіт, послуг) в промисловості, Типового положення по плануванню, облік і калькуляцію собівартості науково–дослідних і дослідно–конструкторських робіт [9].

Аналіз положень нормативних документів – Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій і П(С)БО 16 «Витрати», – покладених в основу організації системи бухгалтерського обліку витрат діяльності взагалі та інноваційної зокрема, а також результатів дослідження даних питань попередниками дозволив виявити розбіжності в підходах до накопичення, розподілу та покриття витрат на інноваційну діяльність. Наявність не врегульованих питань призводить до неналежного облікового забезпечення управління формуванням витрат інноваційної діяльності.

Державна фінансова підтримка інноваційної діяльності здійснюється за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, а також власних засобів спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово–кредитних установ України. Для здійснення фінансової підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності Кабінет Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності створює спеціалізовані державні небанківські інноваційні фінансово–кредитні установи. Кошти Державної інноваційної фінансово–кредитної установи формуються за рахунок коштів Державного бюджету України, вітчизняних і іноземних інвестицій юридичних і фізичних осіб, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, від власної або

спільної господарської діяльності та інших джерел, не заборонених законодавством України.

Фінансова підтримка з боку державної інноваційної фінансово–кредитної установи включає такі напрями:

- повне безвідсоткове кредитування пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України і коштів місцевих бюджетів;

- часткове (до 50%) безвідсоткове кредитування інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України і коштів місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту залишку необхідних засобів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності;

- повна або часткова компенсація (за рахунок коштів Державного бюджету України і коштів місцевих бюджетів) відсотків, виплачених суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам і іншим фінансово–кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;

- майнове страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків відповідно до Закону України «Про страхування».

Методичними рекомендаціями по формуванню собівартості продукції (робіт, послуг) в промисловості передбачено включення до складу загальновиробничих витрат некапітального характеру, пов'язаних з удосконаленням технологій і організацією виробництва:

- витрат некапітального характеру, пов'язаних з удосконаленням технологій і організацією виробництва, забезпеченням якості продукції, підвищенням її надійності, довговічності;

- витрат на оплату праці працівників, зайнятих удосконаленням технологій і організацією виробництва, забезпеченням якості продукції, підвищенням її надійності, довговічності;

- відрахувань на соціальні заходи;

- витрат на сировину, матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, паливо і енергію;

- витрат на придбання різного роду сертифікатів на різні види продукції;

- амортизаційних відрахувань;

- оплати послуг сторонніх організацій;

- інших витрат.

Висновки

З метою забезпечення безперебійного фінансування інноваційної діяльності визначено необ–

ІННОВАЦІЙНО–ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

хідність використання фонду інноваційного розвитку покриття витрат на інновації за такими напрямками: 1) НДДКР, що виконується відповідно до завдань загальнодержавних і галузевих програм; 2) науково–технічні проекти найважливіших розробок з соціальних проблем і створення нових технологій, машин і матеріалів; 3) роботи з технологічної підготовки виробництва, пов'язаних з освоєнням принципово нових видів наукоємної продукції. Джерела формування фонду визначаються з урахуванням специфіки діяльності підприємства за рахунок: 1) витрат виробництва; 2) витрат майбутніх періодів; 3) нерозподіленого прибутку.

Визначено можливі варіанти використання джерел покриття витрат інноваційної діяльності і запропоновано варіанти облікового відображення витрат у процесі інноваційної діяльності: 1) витрат, пов'язаних з освоєнням нової продукції, – у складі собівартості виробу чи реалізації; 2) витрат створення продукту у вигляді нематеріальних активів – у первісній вартості; 3) інших поточних витрат інноваційної діяльності – шляхом зменшення фонду інноваційного розвитку; 4) витрат на завершені етапи розробки, що є предметом продажу, – у складі собівартості реалізації.

Список використаних джерел

1. Бажал Ю. М. и др. Экономическая восприимчивость производства к научно–техническим инновациям. К.: Наукова думка, 1991. 296 с.
2. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Черторицький В. М. Фактори інноваційного розвитку промисловості // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.–техн. праць. 2011. Вип. 21.11. С. 201–205.
3. Гоголь Г. П., Колодійчук А. В., Яремко А. Ю. Сутність збутової діяльності машинобудівних підприємств // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.–техн. праць. 2010. Вип. 20.7. С. 148–153.
4. Долішній І. М., Колодійчук А. В. Мотивація персоналу як об'єкт управління на підприємстві // Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.5. С. 211–216.
5. Колодійчук А. В., Пісний В. М. Особливості функціонування машинобудівних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України // Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19.13. С. 172–178.
6. Колодійчук А. В., Пісний В. М., Семчук Ж. В. Сутність інновацій, структура та основні етапи інноваційного процесу // Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19.9. С. 191–196.

7. Колодійчук А.В. Інформація як фактор інноваційного розвитку економіки // Формування ринкових відносин в Україні. 2012. №5/1(132). С. 58–62.

8. Мех Я., Чорний Р. Соціалізація системи обліку в контексті контролю за використанням внутрішніх резервів підприємства // Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку: матеріали IV Міжнародної науково–практичної конференції (Тернопіль, жовтень 2008 р.). Тернопіль: THEU, 2008. С. 215–218.

9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати» (Форма № 2) від 31.03.1999, № 87 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99>

10. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002, № 40–IV // Відомості Верховної Ради України. 2002. №36, ст. 266.

11. Чорна Н. Проблеми розвитку підприємництва в Україні // Прикладна економіка – від теорії до практики: матеріали Міжнародної науково–практичної конференції (Тернопіль, 27 жовтня 2017 р.). Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2018. С. 77–79.

References

1. Bazhal, Yu. M., et al. (1991). Ekonomicheskaya vospriimchivost' proizvodstva k nauchno–tekhnicheskim innovatsiyam [Economic susceptibility of production to scientific and technological innovations]. Kyiv: Scientific thought. [in Russian].
2. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., & Chertoryzhskyy, V. M. (2011). Faktory innovatsiynoho rozvytku promyslovosti [Factors of innovation development of industry]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 21.11 (pp. 201–205). [in Ukrainian].
3. Hohol, H. P., Kolodiychuk, A. V., & Yaremko, A. Yu. (2010). Sutnist' zbutovoyi diyal'nosti mashynobudivnykh pidpryyemstv [The essence of the sales activities of machine–building enterprises]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.7 (pp. 148–153). [in Ukrainian].
4. Dolishniy, I. M., & Kolodiychuk A. V. (2010). Motyvatsiya personalu yak ob'yeckt upravlinnya na pidpryyemstvi [Motivation of the personnel as an object of management in the enterprise]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.5 (pp. 211–216). [in Ukrainian].
5. Kolodiychuk, A. V., & Pisnyy, V. M. (2009). Osoblyvosti funktsionuvannya mashynobudivnykh pidpryyemstv na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky Ukrayiny

[Features of functioning of machine–building enterprises at the current stage of development of the economy of Ukraine]. In *Naukovy visnyk NLTU Ukrayiny* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19.13 (pp. 172–178). [in Ukrainian].

6. Kolodiychuk, A. V., Pisnyy V. M., & Semchuk Zh. V. (2009). *Sutnist' innovatsiy, struktura ta osnovni etapy innovatsiynoho protsesu* [The essence of innovation, the structure and the main stages of the innovation process]. In *Naukovy visnyk NLTU Ukrayiny* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19.9 (pp. 191–196). [in Ukrainian].

7. Kolodiychuk, A. V. (2012). *Informatsiya yak faktor innovatsiynoho rozvytku ekonomiky* [Information as a factor of innovation development of the economy]. In *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini* [Formation of market relations in Ukraine]: Vol. 5/1(132) (pp. 58–62). [in Ukrainian].

8. Mekh, Ya., & Chorny, R. (2008). *Sotsializatsiya systemy obliku v konteksti kontrolyu za vykorystanniam vnutrishnikh rezerviv pidpryemstva* [Socialization of the accounting system in the context of control over the use of internal reserves of the enterprise]. In *Teoriya i praktyka ekonomichnoho analizu: suchasny stan, aktual'ni problemy ta perspektyvy rozvytku* [Theory and practice of economic analysis: current state, actual problems and prospects of development]: Materials of the IV International scientific and practical conference (Ternopil, October 2008): (pp. 215–218). Ternopil: TNEU. [in Ukrainian].

9. Polozhennya (standart) bukhhalters'koho obliku 3 «Zvit pro finansovi rezul'taty» (Forma № 2) [Regulation (standard) of accounting 3 «Report on financial results» (Form No. 2)] (1999). Adopted on 1999, Mar 31, 87.

Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99>. [in Ukrainian].

10. *Pro innovatsiynu diyal'nist'* [On the innovation activities] (2002): Law of Ukraine, adopted on 2002, July 4, 40–IV. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 36, 266. [in Ukrainian].

11. Chorna, N. (2018). *Problemy rozvytku pidpryemnytstva v Ukrayini* [Problems of entrepreneurship development in Ukraine]. In *Prykladna ekonomika – vid teorii do praktyky* [Applied Economics – From Theory to Practice]: Materials of the International Scientific and Practical Conference (Ternopil, Oct 27, 2017) (pp. 77–79). Ternopil. [in Ukrainian].

Дані про автора

Рибакова Леся Петрівна,

к.е.н., доцент Ужгородського торговельно–економічного інституту Київського національного торговельно–економічного університету

e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Данные об авторе

Рыбакова Леся Петровна,

к.э.н., доцент Ужгородского торгового–экономического института Киевского национального торгового–экономического университета

e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Data about the author

Lesya Rybakova,

Ph.D. of Economics, Associate Professor, Uzhgorod Trade and Economic Institute of the Kiev National Trade and Economic University

e-mail: info@utei-knteu.org.ua

МУСИЄНКО В.Д.,
НІЗЕЛЬНІКОВА Н.М.

Теоретичне обґрунтування особливостей оцінювання вартості інтелектуального капіталу фірми на засадах інноваційного розвитку

Предмет дослідження: аналіз змін результатів оцінки вартості інтелектуального капіталу на інноваційних засадах.

Метою написання статті є вивчення особливостей оцінювання вартості інтелектуального капіталу фірми.

Методологія проведення роботи – метод моніторингу, кон'юнктурний аналіз.

Результат роботи – розроблено механізм оцінювання вартості інтелектуального капіталу фірми